

ASIA Rikostuomioiden jakelun ja täytäntöönpanon viipyminen**ASIOIDEN VIREILLETULO***OKV/3/50/2018*

Oikeuskanslerinviraston suorittaman rangaistustuomioiden tarkastamisen yhteydessä ilmeni kesällä 2017 yhdessä rikosasiassa, että tuomion jakelu rikostuomiosovelluksessa (Ritu) oli jäänyt Helsingin hovioikeudessa muodostamatta ajallaan. Asiaa selvittäessä ilmeni, että rikostuomioiden jakelu Ritussa näytti jääneen vuosina 2013-2017 lukuisissa tapauksissa muodostamatta hovioikeuksissa ylipäätään. Päätin tämän vuoksi ottaa omana aloitteenani tarkemmin selvitettäväksi hovioikeuksien menettelyn rikostuomioiden jakelussa.

OKV/1453/1/2018

Kantelija on eduskunnan oikeusasiamiehelle 6.10.2017 osoittamassaan kirjoituksessa arvostellut tuomioistuimen tuomitseman rangaistuksen täytäntöönpanon viipymistä. Kantelijan mukaan hänet oli tuomittu Pohjois-Savon käräjäoikeudessa helmikuussa 2015 annetulla tuomiolla neljän kuukauden ehdottomaan vankeusrangaistukseen. Toukokuussa 2015 antamallaan päätöksellä Itä-Suomen hovioikeus ei ollut myöntänyt asiassa jatkokäsittelylupaa, joten käräjäoikeuden tuomitsema rangaistus oli jäänyt voimaan ja siten täytäntöön pantavaksi.

Kantelija on todennut, että hänelle on syyskuussa 2017 annettu tiedoksi mainittua neljän kuukauden vankeusrangaistusta koskeva täytäntöönpano hänen ollessaan vankilassa suorittamassa muuta hänelle tuomitua vankeusrangaistusta. Kantelija on kertomansa mukaan tuloksettomasti yrittänyt selvittää, miksi täytäntöönpanoon ryhtyminen oli kestänyt kohtuuttoman pitkään, eli n. 2 v 4 kk (toukokuu 2015-syyskuu 2017). Kantelija on myös kertonut muista hänelle tuomituista rangaistuksista tuoden esille rangaistusten täytäntöönpanoon liittyviä muita seikkoja.

Oikeusasiamies siirsi 3.9.2018 päivätyllä kirjeellään kantelun oikeuskanslerinviraston käsiteltäväksi, koska kantelussa esiin nostetut kysymykset näyttivät liittyvän edellä mainittuun omana aloitteenani käsiteltävään asiaan OKV/3/50/2018.

SELVITYS

OKV/3/50/2018

Asian tutkimiseksi hankittiin syksyllä 2017 selvitystä Helsingin hovioikeudesta sekä keväällä 2018 kaikista muista hovioikeuksista ja lisäselvitystä Helsingin hovioikeudesta. Oikeusrekisterikeskuksesta on lisäksi hankittu kirjallisesti tietoja joulukuussa 2018.

OKV/1453/1/2018

Itä-Suomen hovioikeus on antanut eduskunnan oikeusasiamiehelle asiassa selvityksen helmikuussa 2018 ja hovioikeuden presidentti lausuntonsa maaliskuussa 2018. Rikosseuraamuslaitoksen täytäntöönpanoyksikkö on lisäksi antanut eduskunnan oikeusasiamiehelle selvityksen lokakuussa 2017 sekä toimittanut helmikuussa 2018 asiaan liittyviä lisätietoja.

RATKAISU

1. Asiakokonaisuuteen liittyvistä säännöksistä

Rikosseuraamuslaitoksesta annetun lain (953/2009) 1 §:n mukaan rangaistusten täytäntöönpanoa ja tutkintavankeuden toimeenpanoa varten on oikeusministeriön alainen Rikosseuraamuslaitos, jonka toimialueena on koko maa. Lain 2 §:n mukaan laitoksen toiminnan tavoitteena on yhdyskuntaseuraamusten ja vankeusrangaistusten täytäntöönpano siten, että lisätään tuomittujen valmiuksia rikoksettomaan elämäntapaan sekä edistetään heidän elämänhallintaansa ja sijoittumistaan yhteiskuntaan. Lain esitöiden (HE 92/2009 vp, s. 21) mukaan mainittuun tavoitteeseen pyritään muun muassa varmistamalla laillinen, yhdenmukainen ja turvallinen seuraamusten täytäntöönpano.

Oikeusrekisterikeskuksesta annetun lain (625/2012) 1 §:n 1 momentin 1 kohdan mukaan Oikeusrekisterikeskus on oikeusministeriön hallinnonalaan kuuluva virasto, jonka tehtävänä on toimia ministeriön hallinnonalan tietojärjestelmien ja rekisterien rekisterinpitäjänä sekä välittää hallinnonalan viranomaisien ilmoittamia tietoja muille viranomaisille.

Oikeushallinnon valtakunnallisesta tietojärjestelmästä annetun lain (372/2010, OiktietoL) 5 §:n nojalla oikeushallinnon viranomaisella on velvollisuus liittyä oikeushallinnon valtakunnalliseen tietojärjestelmään sekä välittää sen kautta ilmoituksia ja tietoja muille viranomaisille siten kuin kyseisessä laissa tai muussa laissa tai niiden nojalla säädetään.

OiktietoL 6 §:n 1 momentin mukaan tuomioistuimen on salassapitosäännösten estämättä talletettava tekemänsä ratkaisu tai tiedot sen lopputuloksesta oikeushallinnon valtakunnallisen tietojärjestelmän ratkaisu- ja päätösilmoitusjärjestelmään sekä tehtävä siihen ratkaisemastaan asiasta ne merkinnät, jotka ovat välttämättömiä sille laissa säädetyn ilmoitusvelvollisuuden täyttämiseksi taikka toimitettava edellä tarkoitetut tiedot Oikeusrekisterikeskukselle muulla tavalla tietojärjestelmään merkitsemistä varten tai tietojen välittämiseksi toiselle viranomaiselle.

OiktietoL 6 §:n 3 momentin mukaan oikeusministeriön asetuksella säädetään:

- 1) tavasta, jolla tiedot toimitetaan tietojärjestelmään;
- 2) ajankohdista, jolloin järjestelmään on tehtävä merkinnät tai tiedot muutoin toimitettava;
- 3) merkintöjen muodosta tai tietojen toimittamisesta käytettävistä lomakkeista;
- 4) merkintöjen tekemiseksi noudatettavista muista teknisistä yksityiskohdista.

OIKEUSKANSLERINVIRASTO

Tietojen merkitsemisestä oikeushallinnon valtakunnallisen tietojärjestelmän ratkaisu- ja päätösilmoitusjärjestelmään annetun oikeusministeriön asetuksen (1024/2010) 3 §:n 1 momentin mukaan oikeushallinnon valtakunnalliseen tietojärjestelmään liittyneiden oikeushallinnon viranomaisten on talletettava tekemänsä ratkaisu tai sen tuomiolauselma ratkaisu- ja päätösilmoitusjärjestelmään sekä tehtävä siihen ratkaisemastaan asiasta ne merkinnät, jotka ovat tarpeen sille momentissa mainituissa laeissa säädetyn ilmoitusvelvollisuuden täyttämiseksi.

Mainitun asetuksen 4 §:n mukaan tuomioistuimen on ilmoituksessa määrättävä ratkaisuun sisältyvien tietojen jakelusta tallettamalla jakeluohje ja ilmoituksen lähettämiseksi erikseen säädetyssä määräajassa ilmoitettava ratkaisu- ja päätösilmoitusjärjestelmän välityksellä, että tiedot voidaan toimittaa jakeluohjeen mukaisesti vastaanottajille. Ilmoitusvelvollisuuden täyttämiseksi tuomioistuimen on tehtävä myös tarpeelliset huomautusmerkinnät, kun ilmoitusta välitettäessä tai vastaanotettaessa joudutaan toimimaan poikkeuksellisella tavalla.

Mainitun asetuksen 5 §:ssä säädetään ilmoituksia ja merkintöjä koskevista määräajoista. Pykälän 1 momentin mukaan oikeushallinnon viranomaisen on tehtävä tuomiotaan tai päätöstään koskeva merkintä ratkaisu- ja päätösilmoitusjärjestelmään heti, kun ratkaisun lainvoimaisuustieto on selvitetty tai heti, kun oikeusaputoimiston päätös on tehty. Pykälän 2 momentin mukaan käräjäoikeuden on tehtävä ilmoitus tai muu merkintä, kun valitus- ja vastavalitusaika on päättynyt. Jos asiassa ei ole ilmoitettu tyytymättömyyttä, ilmoitus tai muu merkintä on tehtävä heti tyytymättömyyden ilmoittamiselle säädetyn määräajan päätyttyä. Ilmoitus tai muu merkintä hovioikeuden toisena oikeusasteena antamasta ratkaisusta on tehtävä heti toimituskirjan antamisen jälkeen merkinnöin, että ratkaisu on täytäntöönpanokelpoinen. Ratkaisun lopullinen lainvoimaisuustieto on ilmoitettava valitusajan päätyttyä erikseen, jos se on tiedot vastaanotavalle viranomaiselle tarpeen. Ilmoitus tai muu merkintä hovioikeuden ensimmäisenä oikeusasteena käsittelemästä asiasta on tehtävä heti valitusajan päätyttyä.

Vankeuslain (767/2005) 1 luvun 4 §:n 1 momentin nojalla Rikosseuraamuslaitoksen valtakunnallinen täytäntöönpanoyksikkö vastaa tuomioiden täytäntöönpanosta. Lain 2 luvun 1 a §:n 1 momentin mukaan tuloste oikeushallinnon valtakunnallisen tietojärjestelmän ratkaisu- ja päätösilmoitusjärjestelmästä toimii tuomion täytäntöönpanokirjana. Pykälän 2 momentin mukaan tuomioistuimen on talletettava täytäntöönpanokirjaa varten tarpeelliset tiedot oikeushallinnon valtakunnallisen tietojärjestelmän ratkaisu- ja päätösilmoitusjärjestelmään. Vankeusasetuksen (548/2015) 4 §:n 1 momentin mukaan Rikosseuraamuslaitoksen täytäntöönpanoyksikön on selvitettävä tuomion täytäntöönpanokelpoisuus.

Oikeudenkäymiskaaren 30 luvun 22 §:n mukaan hovioikeuden ratkaisu, jonka osalta muutoksenhakuun tarvitaan valituslupa, pannaan täytäntöön niin kuin lainvoimaisen tuomion täytäntöönpanosta on säädetty.

Rikoslain (RL) 8 luvussa säädetään siitä muun ohella, missä ajassa tuomitut rangaistukset raukeavat. Esimerkiksi enintään vuoden mittainen määräaikainen vankeusrangaistus raukeaa, jollei rangaistuksen täytäntöönpano ole lainvoiman saaneen tuomion antamispäivästä laskettuna alkanut viidessä vuodessa (8 luvun 10 §:n 2 momentin 4 kohta). Sakkorangaistus raukeaa niin ikään viiden vuoden kuluttua lainvoiman saaneen tuomion antamispäivästä, jollei sakotetulle ole sitä ennen määrätty muuntorangaistusta (RL 8 luvun 13 §:n 1 momentti). Elinkautinen vankeusrangaistus sekä eräistä vakavista rikoksista tuomittu määräaikainen vankeusrangaistus eivät lain mukaan kuitenkaan koskaan raukea (RL 8 luvun 10 §:n 1 momentti).

2. OKV/3/50/2018

2.1 Taustaa

Syksyllä 2017 ilmeni, että hovioikeuksien antamien rikostuomioiden jakelu rikostuomiosovel-
lus Ritussa näytti jääneen vuosina 2013-2017 muodostamatta lukuisissa tapauksissa. Tässä ja-
kelussa on kysymys tuomioon sisältyvien tietojen välittämisestä kyseisessä sovelluksessa täy-
täntöönpano- ja rekisteriviranomaisille. Jakelun muodostamatta jäämisestä seuraa käytännössä,
että tuomion täytäntöönpano ei etene välittämättä jääneiden tietojen osalta. Toisin sanoen van-
keusrangaistus jää suorittamatta ja sakko maksamatta, jolloin koko rikosprosessi rikosilmoituk-
sen vastaanottamisesta lukien aina rangaistukseen tuomitsemiseen jää tarkoitussettomaksi.

Oikeusrekisterikeskus toimitti syksyllä 2017 hovioikeuksille järjestelmän toimittajalta tilaa-
mansa kyseisiä jakelua koskevan ns. ”rästilistan” (26.10.2017 päivätty listaus, jäljempänä *lo-
kakuun 2017 listaus*), eli listauksen kaikista hovioikeuksien rikosasioista, joissa mainittua tuo-
mioiden jakelua ei ollut Ritun käyttöönnoton jälkeen muodostettu. Listausta käsitteivät sekä ne asiat,
joissa jakelua ei olisi kuulunutkaan muodostaa, että ne asiat, joissa jakelu oli jäänyt virheelli-
sesti muodostamatta (listauksesta ei ilmennyt kumpaan ryhmään yksittäinen asia kuului). Lis-
tauksen mukaan tällaisia asioita oli tuolloin (26.10.2017) hovioikeuksissa yhteensä 693 kpl.
Asiat jakaantuivat siten, että näitä asioita oli Helsingin hovioikeudessa 211 kpl, Turun hovioi-
keudessa 141 kpl, Vaasan hovioikeudessa 91 kpl, Itä-Suomen hovioikeudessa 143 kpl ja Rova-
niemen hovioikeudessa 107 kpl.

Oikeusrekisterikeskus toimitti helmikuussa 2018 pyynnöstäni oikeuskanslerinvirastoon asiaa
koskevan uuden rästilistan (26.2.2018 päivätty listaus, jäljempänä *helmikuun 2018 listaus*).
Kyseisen listauksen mukaan edellä kerrottuja rikosasioita oli tuolloin (26.2.2018) hovioikeuk-
sissa yhteensä 604 kpl. Tämä lukumäärä muodostui siten, että lokakuun 2017 listauksessa ol-
leista asioista 138 kpl oli poistunut, mutta uusia asioita oli tullut lisää 49 kpl. Oikeusrekisteri-
keskus totesi helmikuun 2018 listausta koskevassa saatteessaan, että vanhalla (lokakuun 2017)
ja uudella (helmikuun 2018) listauksella oli samoja asioita näin ollen 555 kpl. Oikeusrekisteri-
keskus korosti, että mikäli hovioikeudet olivat tarkistaneet lokakuun 2017 listauksen, niin mai-
nitut 555 asiaa olivat sellaisia, joista hovioikeuksien ei kuulunutkaan tehdä jakelua. Helmikuun
2018 listaukseen sisältyneet lokakuun 2017 listaukseen nähden uudet 49 asiaa jakautuivat si-
ten, että näitä asioita oli Helsingin hovioikeudessa 17 kpl, Turun hovioikeudessa 8 kpl, Vaasan
hovioikeudessa 10 kpl, Itä-Suomen hovioikeudessa 8 kpl ja Rovaniemen hovioikeudessa 6 kpl.

Lähetin maaliskuussa 2018 kaikille hovioikeuksille asiasta selvitys- ja lausuntopyyntöni liittäen
pyyntööni lokakuun 2017 ja helmikuun 2018 listaukset. Selvityksestä ja lausunnosta tuli ilme-
tä, kuinka monessa lokakuun 2017 listauksen asiassa jakelu oli mahdollisesti jäänyt virheelli-
sesti muodostamatta ja oliko kyseiset jakelut sittemmin muodostettu. Selventää tuli myös, oli-
vatko helmikuun 2018 listauksessa olleet vanhat asiat (siis asiat, jotka olivat jo lokakuun 2017
listauksessa) yksinomaan sellaisia, joissa jakelua ei ollut kuulunutkaan muodostaa, ja olivatko
helmikuun 2018 listaukseen merkityt uudet asiat sellaisia, joissa jakelu olisi tullut muodostaa
vai ei. Sekä lokakuun 2017 että helmikuun 2018 listauksen asioista, joissa jakelu olisi tullut tai
tuli muodostaa, pyysin hovioikeuksia oheistamaan asioiden tuomiolauselmat. Lisäksi hovioi-
keuksien tuli selvittää toimenpiteitään, joihin ne olivat ryhtyneet varmistautuakseen, että rikos-
tuomioiden jakelu jatkossa toteutetaan asianmukaisesti.

2.2 Hankitusta selvityksestä

2.2.1 Rikostuomioiden jakelua koskevista listauksista

Helsingin hovioikeuden mukaan lokakuun 2017 listauksen 211 asiasta 56 asiassa oli ollut rikostuomion jakelua edellyttäviä ratkaisutietoja. Jakelu näissä asioissa oli sittemmin muodostettu syksyllä 2017. Hovioikeus on selventänyt, minkälaisia viimeksi mainitut asiat olivat. Helmikuun 2018 listauksen kaikki 173 asiaa ovat sellaisia, joista jakelua ei kuulunutkaan muodostaa. Hovioikeus on erikseen selostanut kolmeen jo lokakuun 2017 listaukseen sisältyneen asiaan liittyneitä poikkeuksellisia piirteitä jakelun muodostamisessa.

Edellä ”asioiden vireilletulo” -kohdassa mainitun yksittäisen rikosasian ratkaisukokoonpano ja Ritu-käyttövastaava lainkäyttösihteeri Helsingin hovioikeudessa on antanut kyseisen asian tuomiota koskevan jakelun muodostamatta jättämisestä erillisen selvityksensä. Selvityksen mukaan tuomiota koskeva jakelu oli hovioikeuden sisäisen ohjeistuksen vastaisesti jäänyt muodostamatta hovioikeuden kansliassa eikä valmistelusta vastannut jäsen ollut tarkastanut jakelua ennen asian julkipanoa tai sen jälkeen. Selvityksen mukaan valmistelusta vastannut jäsen on viime kädessä ollut vastuussa jakelumerkintöjen tarkistamisesta. Jakelu oli sittemmin muodostettu heti jakeluputteiden tultua ilmi runsas kuukausi hovioikeuden tuomion antamisen jälkeen.

Turun hovioikeuden mukaan lokakuun 2017 listauksen 141 asiasta 19 asiassa olisi jakelu tullut muodostaa. Näistä 18 jakeluvirhettä oli korjattu viime syksynä ja yksi korjaamatta jäänyt jakeluvirhe oli korjattu huhtikuun alussa 2018. Helmikuun 2018 listauksessa olevat 8 uutta asiaa ovat yhtä asiaa lukuun ottamatta sellaisia, joissa jakelua ei ole tullutkaan muodostaa. Mainituksa yhdessä asiassa jakelu oli jäänyt tallentamatta ja toimenpide oli tehty huhtikuun alussa 2018. Hovioikeuden mukaan asiakokonaisuudessa ei ole havaittu, että yksittäiset jakelutiedoissa ilmenneet puutteet olisivat seurausta järjestelmällisistä virheistä.

Vaasan hovioikeuden mukaan lokakuun 2017 listauksen 91 asiasta kolmessa asiassa oli ollut jakelua edellyttäviä ratkaisutietoja. Hovioikeus on selostanut näiden kolmen asian jakeluun liittyviä hovioikeuden aikanaan suorittamia toimenpiteitä. Helmikuun 2018 listauksessa on 10 uutta asiaa. Näissä ei ole ollut tarpeen tehdä jakelua Ritussa. Hovioikeus on selostanut kunkin asian osalta syyn sille, miksi jakelua ei ole ollut tarpeen tehdä. Hovioikeuden käsityksen mukaan jakeluiden muodostamisessa ei ole hovioikeudessa ollut puutteellisuuksia.

Itä-Suomen hovioikeuden mukaan lokakuun 2017 listauksen 143 asiasta jakelu oli ollut puutteellinen 25 asiassa, ja näissä jakelu oli listauksen saapumisen jälkeen korjattu. Muut listauksessa mainitut asiat olivat sellaisia, ettei jakelua ole kuulunutkaan tehdä. Helmikuun 2018 listauksessa olevat asiat, jotka olivat myös lokakuun 2017 listauksessa, ovat sellaisia, joissa jakelua ei ole kuulunutkaan tehdä. Helmikuun 2018 listauksessa olleet 6 uutta asiaa ovat yhtä lukuun ottamatta olleet sellaisia, joissa jakelua ei ole tullutkaan muodostaa. Mainituksa yhdessä asiassa jakelu oli sittemmin tehty.

Rovaniemen hovioikeuden mukaan lokakuun 2017 listauksen 107 asiasta 21 asiassa olisi jakelu tullut muodostaa. Viimeksi mainituissa asioissa jakelu oli muodostettu marraskuussa 2017 (kolmessa näistä asioista oli hovioikeuden mukaan jakelu muodostettu, mutta jonkin Rituun liittyvän ongelman vuoksi jakelu ei ollut mennyt läpi). Muissa 86 asiassa jakelua ei ollut tullutkaan muodostaa. Hovioikeus on erikseen selventänyt, minkä vuoksi asioista ei ole tullut muodostaa jakelua. Helmikuun 2018 listauksessa ovat mukana kaikki lokakuun 2017 listauksen asiat, joissa jakelua ei ollut tullut muodostaa. Helmikuun 2018 listauksessa olevat 6 uutta asiaa

ovat sellaisia, joista jakelua ei ole tullut muodostaa, joten kyseisen listauksen asiat eivät ole edellyttäneet jakelutoimenpiteitä.

Hovioikeudet ovat korostaneet, että lokakuun 2017 ja helmikuun 2018 listauksiin sisältyy lukuisia asioita, joissa ei ole tarvinnut muodostaa jakelua hovioikeudessa. Tällaisia ovat esimerkiksi asiat, joissa syyte on hylätty käräjäoikeudessa ja hovioikeudessa, valitus on peruutettu, asia on palautettu käräjäoikeuteen, vastaaja on jätetty rangaistukseen tuomitsematta tai kysymys on ollut vain yksityisoikeudellisista korvauksista. Toisaalta selvitys osoittaa, että ennen tämän asian selvittämistä hovioikeuksissa oli edellä selostetuoin tavoin useita kymmeniä rikostuomiota, joiden täytäntöönpano ei ole voinut edetä niiltä osin kuin jakelua ei ollut muodostettu, eli ratkaisujen sisältöä koskevia tietoja ei ollut välitetty Ritussa.

2.2.2 Syytä jakelun laiminlyönteihin ja hovioikeuden toimenpiteitä jakelun turvaamiseksi

Hovioikeudet ovat esittäneet useita mahdollisia syytä sille, minkä vuoksi rikostuomioiden jakelua ei ole tehty säännösten ja ohjeistusten edellyttämällä tavalla. Hovioikeudet ovat lisäksi kertonut useista eri toimenpiteistä, joilla ne pyrkivät jatkossa turvaamaan jakelujen asianmukaisen muodostamisen. Hovioikeudet ovat esittäneet muun ohella seuraavaa:

”Täytäntöönpanoa varten tehtyä jakeluohjetta ei saanut muutettua tallentamisen jälkeen, kun ennen ratkaisun antamista ilmeni tarve tehdä muutos jakeluun. Tästä syystä käytössä oli jossain määrin sellainen toimintatapa, että muodostettua jakeluohjetta ei tallennettu. Näin siis tehtiin sen varalta, että jakelua jouduttiin muuttamaan ennen ratkaisun merkittävää valmistusta. Tällaisessa tapauksessa jakelu on saattanut jäädä pois järjestelmästä ja täytäntöönpanoa koskevat tiedot siirtymättä täytäntöönpanoon. Sovelluksen sittemmin tehdyissä kehitysversioissa jakeluohjeen muuttaminen on mahdollistettu.”

”Itse pidän ilmenneitä laiminlyöntejä siirtymävaiheen ongelmana otettaessa käyttöön uusia sähköisiä menetelmiä ja työtapoja. Samanaikaisesti uusien sähköisten järjestelmien käyttöönoton kanssa työskentely hovioikeuksissa on muuttunut entistä tuomaripainotteisemmaksi, kun esittelijöiden määrä on olennaisesti vähentynyt. Tuomarit joutuvat siten entistä enemmän huolehtimaan sellaisista toimenpiteistä, jotka aikaisemmin ainakin tosiasiallisesti kuuluivat esittelijälle. Uudenlaisen työnjaon oppiminen vie oman aikansa. Olennaista kuitenkin on, että tämänlaiset virheet tulisi voida estää tai jälkikäteen tunnistaa sähköisen järjestelmän avulla. Vaikka lainkäytössä tavoitellaan korkean asteen huolellisuutta, inhimillisiä virheitä kuitenkin sattuu. Jos tieto hovioikeuden ratkaisusta voi jäädä siirtymättä täytäntöönpano- ja rekisteriviranomaiselle, kysymyksessä on merkittävä järjestelmäriski, joka vähentää rikosoikeudellisen järjestelmän luotettavuutta. Tämä korostaa tarvetta kehittää nimenomaan sähköisiä järjestelmiä.”

”Kun listauksessa 26.10.2017 mainitut asiat tulivat hovioikeuden tietoon, jakelujen muodostamiseen, tarkistamiseen ja lähettämiseen on kiinnitetty lainkäyttökäytännön huomiota. Kun lisäksi jakeluohjeesta muistuttava toiminto on lisätty sovellukseen, kaikilla sanotuilla toimenpiteillä on varmistettu jakelun muodostaminen, tarkistaminen ja lähettäminen. --- Jakeluissa olevat puutteet ovat hovioikeuden vastuulla. Jälkikäteen asiaa tarkastellen rikostuomion sovelluksen käyttöönoton alkuvaiheessa koulutus olisi saanut olla toteutettua laajempaa. Esiin nousseiden sovelluksen puutteiden vuoksi olisi pitänyt selvittää tehtyä tarkemmin riskitekijät ja niiden välttäminen hovioikeudessa ja myös yhteistyössä Oikeusrekisterikeskuksen kanssa. Näin olisi saatettu havaita sovelluksen korjausta vaativat osat varhaisessa vaiheessa ja välttää jakeluiden puuttuminen tapahtuneessa määrin.”

”Selvityksen aikana ei kuitenkaan ole havaittu, että yksittäiset jakelutiedoissa ilmenneet puutteet olisivat seurausta järjestelmällisistä virheistä. Lainkäyttösihteereille on painotettu jakelutietojen oikeellisuuden tärkeyttä ja annettu asiassa opastusta. --- Lainkäyttösihteereitä on myös ohjeistettu tarkistamaan käräjäoikeuden syöttämät jakelutiedot heti valitusasian saavuttua lainkäyttöosastolle, sekä viikoittain tarkistamaan hovioikeuden antamien ratkaisujen jakelun onnistumisen.”

”Hovioikeudessa on ohjeistettu kutakin lainkäyttösihteeriä vielä erikseen tarkastamaan, että jakelu asiassa on muodostettu. Tämän lisäksi yksi lainkäyttösihteeri tarkastaa kuukausittain, että kaikki sen kuukauden jakelut on muodostettu.”

”Hovioikeudessa on pidetty asian mittasuhteiden tullessa tietoon koko henkilökunnalle suunnattu tiedotustilaisuus aiemmin toimitetussa jakelulistauksessa ilmenneiden puuteiden johdosta. Ritu-koulutusta on lisätty. Koulutusta järjestetään osastoittain ja tarvittaessa henkilökohtaisena lähiperehdyttämisenä. Lainkäyttöhenkilökunnan koulutuksissa käydään läpi erityisesti jakeluihin liittyviä asioita. Myös kanslialle järjestetään lisäkoulutusta. Uusien työntekijöiden Ritu-koulutuksia jatketaan kuten aiemmin, eli niitä järjestetään tarpeesta riippuen noin kahden kuukauden välein. Utta on se, että ratkaisun julkipanosta huolehtivan lainkäyttösihteerin on tarkistettava ratkaisun antamiseen liittyvien toimien yhteydessä, onko jakelut muodostettu. --- Lisäksi Ritusta otetaan edelleen kontrollitarkoituksessa raportteja siitä, onko ratkaistu asia merkitty valmiiksi. Valmiiksi merkitsemisen jälkeen jakelut lähtevät vastaanottajalle, ja jakelun tilaksi vaihtuu suoritettu. Tällä viime kädessä varmistetaan se, että ratkaisun tiedot siirtyvät täytäntöönpanoviranomaisille ja rekistereihin.”

2.3 Rituun tehtyjä muutoksia

Oikeusrekisterikeskuksen mukaan Rituun tehtiin tammikuussa 2018 (versiopäivitys 16.1.2018) tarkistus jakeluiden muodostamisesta. Sen mukaan, ellei yksittäisessä asiassa ole jakeluita tehty, käyttäjä saa siitä huomautuksen. Oikeusrekisterikeskuksen mukaan huomioitava on, että jakeluita ei aina kuulu edes muodostaa. Näin on esimerkiksi silloin, kun on kyse avustajan palkkiosta, jota ei korvata valtiolle tai yksityisoikeudellisesta korvauksesta, jolloin huomautus on aiheeton. Lisäksi Ritun jakeluita on myös automatisoitu toukokuussa 2018 tehdyssä versiopäivityksessä.

Oikeusrekisterikeskuksen mukaan Rituun tullaan vuoden 2019 aikana tekemään muutos, joka mahdollistaa Ritussa haun hovioikeuksien ratkaisuihin, joissa ei ole muodostettu yhtään jakelua. Haku mahdollistaa näin ollen hovioikeuksien oman seurannan. Lokakuun 2017 ja helmikuun 2018 listauksien kaltainen poiminta hovioikeuksien rikostuomioiden ratkaisuihin, joilla ei ole ollenkaan jakeluita, tullaan Oikeusrekisterikeskuksen mukaan tekemään uudestaan. Seuraava tällainen poiminta tullaan tekemään vuoden 2019 alussa ja toimittamaan hovioikeuksille. Poiminta tullaan tekemään säännöllisesti, kunnes viimeksi mainittu muutos Rituun saadaan toteutettua.

2.4 Arviointi

Rangaistusten täytäntöönpano on rangaistusvastuun toteuttamisen ja uskottavan rikosoikeudellisen järjestelmän olennainen osa. Yleisenä lähtökohtana on pidettävä sitä, että rangaistukset pannaan täytäntöön mahdollisimman pian niiden tultua täytäntöönpanokelpoisiksi. Useimmiten on sekä tuomitun että yhteiskunnan edun mukaista, ettei rikoksen tekemisen ja rangaistuksen suorittamisen välinen aika aiheettomasti pitkity. Lain mukaan hovioikeuden ratkaisu, jonka

osalta muutoksenhakuun tarvitaan valituslupa, pannaan täytäntöön niin kuin lainvoimaisen tuomion täytäntöönpanosta on säädetty.

Rikostuomioiden jakelun asianmukainen muodostaminen Ritussa on edellytyksenä tuomioiden täytäntöönpanolle. Täytäntöönpanoviranomaisen on saatava tieto tuomituista rangaistuksista ja niiden lainvoimaisuudesta voidakseen ryhtyä tuomioiden täytäntöönpanotoimiin. Oikeusrekisterikeskus lähettää Rikosseuraamuslaitoksen täytäntöönpanoyksikölle ehdottomia vankeusrangaistuksia ja yhdyskuntaseuraamuksia sisältävät sekä lainvoimaiset että ei-lainvoimaiset tuomiot koneellisena tiedonsiirtona käyttäen Ritun tietoja. Rikostuomion jakelun muodostamisen laiminlyöminen voi viime kädessä johtaa siihen, että tieto täytäntöönpantavasta rangaistuksesta ei koskaan saavuta täytäntöönpanoviranomaista. Täytäntöönpano voi ääritapauksessa viipyä niin pitkään, että tuomittu rangaistus raukeaa.

Niissä tapauksissa, joissa käräjäoikeus esimerkiksi on muodostanut jakelun ei-lainvoimaisesta ehdotonta vankeusrangaistusta koskevasta tuomiostaan ja hovioikeus ei samassa asiassa antamansa tuomion jälkeen ole muodostanut omaa lopullista jakeluaan, on järjestelmästä nähtävissä, milloin käräjäoikeuden tuomio on annettu, mutta mahdollista on saada käsitys, että hovioikeus ei olisi tuomiotaan antanut. Mikäli käräjäoikeuden tuomiosta on kulunut pitkä aika, on esimerkiksi Rikosseuraamuslaitoksella mahdollisuus reagoida sen epäillessä hovioikeuden jakelun laiminlyöntiä. Tämän päätökseni kohdassa 3.1.2 selostetaan tarkemmin Rikosseuraamuslaitoksen täytäntöönpanoyksikön menettelyä tällaisissa tilanteissa. Mikäli sen sijaan syyte ja muut vaatimukset on käräjäoikeudessa esimerkiksi hylätty ja jakelua ei ole käräjäoikeudessa muodostettu, ei hovioikeuden saman asian syyksilukevan tuomion mahdollisesti puuttuva jakelu tule lähtökohtaisesti mainittuakaan kautta ilmi.

Rangaistusten viivytyksetön täytäntöönpano edellyttää muun ohella, että hovioikeudet muodostavat rikostuomioiden jakelun ajallaan. Lainsäädäntöön sisältyy joitakin nimenomaisia säännöksiä, jotka koskevat rangaistusten viivytyksetöntä täytäntöönpanoa. Esimerkiksi vankeuslain 2 luvun 1 §:n 1 momentin mukaan vankeusrangaistus on pantava täytäntöön ilman aiheutonta viivytystä, kun vankeusrangaistusta koskeva tuomio on saanut lainvoiman tai se on pantavissa täytäntöön kuten lainvoimainen tuomio. Tietojen merkitsemisestä oikeushallinnon valtakunnallisen tietojärjestelmän ratkaisu- ja päätösilmoitusjärjestelmään annetussa asetuksessa säädetäänkin, että ilmoitus tai muu merkintä hovioikeuden toisena oikeusasteena antamasta ratkaisusta on tehtävä heti toimituskirjan antamisen jälkeen merkinnöin, että ratkaisu on täytäntöönpanokelpoinen.

Rikostuomioiden jakelun muodostamatta jättäminen hovioikeudessa voi täytäntöönpanon viivymisen lisäksi johtaa muun ohella puutteellisiin rikosrekisterimerkintöihin. Aineistoon sisältyy esimerkiksi tapauksia, joissa käräjäoikeus on lähettänyt jakelutiedon ei-lainvoimaisesta ratkaisustaan, jolla vastaaja on tuomittu ehdolliseen vankeusrangaistukseen, mutta hovioikeus on poistanut tämän rangaistuksen tai muuttanut sen sakkorangaistukseksi. Kun hovioikeus on tällaisessa tapauksessa laiminlyönyt muodostaa tuomiostaan jakelun, on siitä ainakin seurannut, että rikosrekisteri ei ole vastannut hovioikeuden ratkaisua. Jakelun muodostamatta jättäminen voi liittyä myös muuhun kuin varsinaiseen rangaistukseen, jolloin hovioikeuden laiminlyönti muodostaa jakelun voi johtaa muunlaisiin ongelmiin.

Hovioikeudet ovat antaneet selvityksensä rikostuomioiden jakelua koskevien ns. rästilistojen eli kerrottujen lokakuun 2017 ja helmikuun 2018 listauksien johdosta. Selvitysten perusteella on tehtävissä johtopäätös, että hovioikeuksissa on Vaasan hovioikeutta lukuun ottamatta lukuisissa tapauksissa laiminlyöty muodostaa rikostuomioiden jakelut. Saatuaan lokakuun 2017 listauksen hovioikeudet ovat pääosin korjanneet listauksesta ilmenneet jakelupuutteet, mutta yk-

sittäistapauksessa sama jakelupuute on edelleen ilmennyt helmikuun 2018 listauksesta (puute on hovioikeuden mukaan sittemmin korjattu). Tuomitut rangaistukset vaihtelevat kyseisissä tapauksissa sakkorangaistuksista aina ehdottomiin vankeusrangaistuksiin. Pisimmillään hovioikeuden jakelu on ollut muodostamatta usean vuoden ajan. Näyttäisi siis siltä, että kyse on ollut varsin laajasta ja pitkäaikaisesta ongelmasta, jota voidaan pitää vakavana.

Hovioikeudet ovat esittäneet sekä erinäisiä yksittäisiä että yleisluontoisempia syitä sille, että rikostuomioiden jakelua ei lokakuun 2017 ja helmikuun 2018 listauksista ilmenevissä tapauksissa ole tehty asianmukaisesti. Joissakin tapauksissa jakelun muodostamatta jättäminen näyttäisi johtuneen pikemminkin itse Ritu-järjestelmään liittyvistä ongelmista kuin hovioikeuksien yksittäisten virkamiesten huolimattomuudesta. Totean tässä yhteydessä, että Ritua arvosteltiin etenkin vuonna 2013 tapahtuneen käyttöönoton alkuvaiheessa muun ohella sen vaikeasta ja työläästä käytöstä varsinkin laajoissa rikosasioissa. Ritun ongelmat ovat olleet esillä myös oikeuskanslerinviraston tuomioistuimiin kohdistuneessa laillisuusvalvonnassa. Esimerkiksi vuonna 2015 tehtiin havaintoja, joiden mukaan eräät Ritun ominaisuudet olivat saattaneet johtaa virheellisen tuomion syntymiseen tai ainakin edesauttaa virheen syntymistä. Oikeuskansleri Jaakko Jonkka selvitti asiaa omana aloitteenaan (OKV/10/50/2015) ja kiinnitti tuolloin huomiota joihinkin Ritun ominaisuuksiin, jotka hän saattoi oikeusministeriön ja Oikeusrekisterikeskuksen tietoon. Kyse ei tuolloin kuitenkaan ollut nimenomaan hovioikeuksien tuomioiden jakeluun liittyvistä kysymyksistä.

Rikostuomioista ilmoittaminen tuomioita koskevassa tietojärjestelmässä ja siihen liittyvät ongelmat ovat olleet laillisuusvalvonnassa esillä jo ennen Ritun käyttöönottoa. Vuonna 2008 ilmeni, että käräjäoikeudet olivat useissa tapauksissa laiminlyöneet rikostuomioiden jakelun silloisessa tietojärjestelmässä. Käräjäoikeuksissa oli tuolloin käytössä rikosasioiden asiankäsitteilyjärjestelmä Sakari ja ilmoitukset ratkaisusta tehtiin siitä irrallisessa tuomiolauselmajärjestelmässä (ns. TL-sovellus). Tuolloin ei puhuttu rikostuomioiden jakelusta, vaan tuomiolauselmien vapauttamisesta. Käräjäoikeuksiin tekemilläni tarkastuskäynneillä vuosina 2008-2012 kiinnitin huomiota tuomiolauselmien vapauttamiseen. Hovioikeuksien tarkastuskertomusten perusteella hovioikeuksille lähettämässäni kirjeissä toin vuosina 2009-2010 niin ikään esille tuomiolauselmien vapauttamisen seurannan tärkeyden. Tuomiolauselmien vapauttamista koskevia ongelmia ilmeni aina vuoteen 2013, eli Ritun käyttöönottoon asti.

Rituun liittyvät mahdolliset ongelmat eivät kuitenkaan selitä valtaosaa lokakuun 2017 ja helmikuun 2018 listauksissa olevia asioita, joissa hovioikeuden olisi tullut muodostaa jakelut. Korostan lisäksi, että Ritua on sittemmin kehitetty ja siihen on tehty useita päivityksiä. Käsillä olevan asian kannalta huomion arvoista on etenkin, että tammikuussa 2018 tehdyn, hovioikeuksienkin toivoman päivityksen jälkeen Ritu antaa hovioikeudessa huomautuksen, mikäli jakeluita ei ole tehty. Lisäksi Rituun tullaan vuoden 2019 aikana tekemään muutos, joka mahdollistaa hovioikeuksien sellaisten ratkaisujen haun, joissa ei ole muodostettu yhtään jakelua, mikä mahdollistaa myös hovioikeuksien oman seurannan.

Totean lisäksi, että käräjäoikeuksien ja hovioikeuksien tuomioiden jakelua Ritussa on varsin seikkaperäisesti ohjeistettu. Käsillä olevaa asiaa arvioidessani käytettävissäni on ollut Oikeusrekisterikeskuksen minulle toimittama kooste Ritun yleisestä käyttöohjeesta siltä osin kuin se koskee käräjäoikeuksien ja hovioikeuksien tuomioiden jakelua. Asiassa ei mielestäni ole tullut ilmi sellaista, joka enää antaisi aihetta enempiin itse Ritu-järjestelmää koskeviin toimenpiteisiin.

Hovioikeudet ovat pyynnöstäni kertoneet toimenpiteistään, joilla ne pyrkivät jatkossa turvaamaan jakelujen asianmukaisen muodostamisen. Hovioikeuksien esittämän perusteella näyttäisi

OIKEUSKANSLERIN VIRASTO

siltä, että hovioikeuksissa on tiedostettu asian vakavuus ja jakelun muodostamisen tärkeys. Useat hovioikeuksien ilmoittamat toimenpiteet vaikuttavat perustelluilta ja turvaavat osaltaan jakelujen asianmukaista muodostamista. Totean tässä yhteydessä yleisesti, että hovioikeuksien tulee järjestää rikustuomioiden jakelua koskevat menettelytapansa ja mahdolliset ohjeistuksensa siten, että jakelut tulevat asianmukaisesti muodostetuiksi.

Yhteenvedon totean, että hovioikeuksien rikustuomioiden jakelujen muodostamatta jättäminen Ritussa näyttäisi olleen varsin laajaa ja pitkäaikaista, joten ongelmaa on pidettävä vakavana. Hovioikeudet eivät Vaasan hovioikeutta lukuun ottamatta ole kyenneet esittämään kaikilta osin hyväksyttäviä syitä laiminlyönneilleen. Minulla ei asiaa kokonaisuutena arvioiden kuitenkaan ole perusteita arvostella ketään yksittäistä hovioikeuden virkamiestä tai ratkaisukokoonpanoa. Kohdistan tämän vuoksi jäljempänä kohdassa 4. ilmenevän toimenpiteeni yleisesti Helsingin, Turun, Itä-Suomen ja Rovaniemen hovioikeuksiin.

3. OKV/1453/1/2018

3.1 Hankitusta selvityksestä

3.1.1 Hovioikeuden esittämiä seikkoja

Itä-Suomen hovioikeus toteaa kantelun perusteella antamassaan selvityksessä, että hovioikeus antoi kantelun kohteena olevassa asiassa ratkaisun toukokuussa 2015. Asian julkipanon yhteydessä hovioikeudessa ei joko lainkaan tehty jakelua Rituun tai jos jakelu tehtiin, sitä ei tallennettu. Tästä syystä tieto ratkaisun antamisesta ei välittynyt täytäntöönpanoviranomaiselle. Hovioikeus myöntää, että asiassa tapahtui hovioikeudessa virhe. Syyskuussa 2017 hovioikeus muodosti puuttuvan jakelun, kun sitä nimenomaisesti pyydettiin.

Ritu otettiin hovioikeuksissa käyttöön vuonna 2013. Hovioikeuden mukaan ensin oli käytäntönä, että sihteerit tekivät itsenäisesti jakelut Rituun ilman, että jakelua olisi tulostettu paperille jäsenten tarkastettavaksi. Myöhemmin hovioikeudessa otettiin käytännöksi jakelun tulostaminen paperille, jotta kokoonpano voisi tarkastaa jakelun oikeellisuuden.

Kantelun kohteena olevan asian ratkaisemisen jälkeen hovioikeus muutti kertomansa mukaan tuolloisista väistötiloista takaisin remontoituihin tiloihin. Selvityksen antaneet hovioikeuden jäsenet hävittivät muuton yhteydessä kertomansa mukaan ns. omat kopionsa asian asiakirjoista. Näin ollen ei ole enää mahdollista tarkistaa sitä, kumman käytännön mukaisesti asia oli käsitelty eli oliko jäsenille jaettu jakelusta tulostetta vai ei. Sen jälkeen, kun sihteeri on muodostanut Ritussa jakelun, hänen tulee tallentaa jakelu ennen kuin hän poistuu näkymästä. Mikäli sihteeri oli tulostanut jakelun paperille ennen tallentamista ja peruuttanut näkymästä tallentamatta jakelua, jakelusta oli olemassa paperille tulostettu versio, mutta jakelu ei kuitenkaan ollut tallentunut Rituun. Jälkikäteen ei ole ollut selvitettävissä se, oliko asiassa menetelty viimeksi mainitulla tavalla vai ei.

Hovioikeuden presidentti tuo lausunnossaan lisäksi esille muun ohella hovioikeuden työskenteilyn vaativuutta ja rasittavuutta lisänneitä tapahtuma-aikaisia seikkoja sekä toimenpiteitä, joilla on pyritty siihen, että jakelussa ei enää tapahdu virheitä.

3.1.2 Rikosseuraamuslaitoksen täytäntöönpanoyksikön esittämiä seikkoja

Rikosseuraamuslaitoksen täytäntöönpanoyksikkö toteaa selvityksessään yleisesti, että Oikeusrekisterikeskus välittää Rikosseuraamuslaitokselle sähköisesti ilman eri pyyntöä sekä vailla

lainvoimaa olevat, että lainvoimaiset/täytäntöönpanokelpoiset ehdottomat vankeustuomiot ja yhdyskuntaseuraamustuomiot. Toimittaminen on sidoksissa tuomioihin liittyviin määräaikoihin sen mukaan, mitä oikeusministeriön edellä kohdassa 1 mainitussa asetuksessa 1024/2010 säädetään.

Täytäntöönpanoyksikön mukaan vuoden 2015 jälkeen tuomioiden täytäntöönpanokelpoisuuden tarkastamisen yhteydessä oli selvinnyt, että tietojärjestelmän kautta tulevien tuomioiden jakelussa oli ollut jonkin verran häiriöitä ja ongelmia, minkä vuoksi lainvoimaiset ja täytäntöönpanokelpoiset ratkaisut jäivät osin tulematta ajallaan täytäntöönpantavaksi. Tämän vuoksi tuomioiden täytäntöönpanollista tilannetta oli ryhdytty seuraamaan myös tekemällä järjestelmään liittyviä tarkastuksia ja tarkistuksia.

Täytäntöönpanoyksikössä on kerätty tietoja Oikeusrekisterikeskukselle ja tuomioistuimille tehdyistä tarkistuspyynnöistä. Tällaisia pyyntöjä on tehty vuodesta 2016 lähtien, ja vuoden 2017 syksystä lähtien tilannetta on tehostettu. Esimerkiksi syys- ja lokakuussa 2017 täytäntöönpanoyksikkö oli lähettänyt yhteensä 56 kyselyä tuomioista, jotka tietokannassa olivat olleet vailla lainvoimaa ja jotka olivat herättäneet epäilyjä jakeluvirheistä. Näistä kyselyistä 36 tapauksessa jakelu oli syystä tai toisesta jäänyt Rikosseuraamuslaitokselle toimittamatta ja täytäntöönpano oli joiltakin osin viivästynyt. Täytäntöönpanoyksikön vuoden 2018 tavoitteisiin on kuulunut selvittelytyön laajentaminen, mihin on kuulunut muun ohella tarkistustyön jakaminen täytäntöönpanoyksikössä useamman notaarin kesken.

Käsillä olevasta kantelusta täytäntöönpanoyksikkö toteaa, että Oikeusrekisterikeskus oli maaliskuussa 2015 välittänyt Rikosseuraamuslaitokselle sähköisenä tiedonsiirtona Pohjois-Savon kärjäoikeuden helmikuussa 2015 antaman tuomion, jolla kantelija tuomittiin neljän kuukauden ehdottomaan vankeusrangaistukseen. Tuomio oli Oikeusrekisterikeskuksen kautta tulneiden tietojen mukaan vailla lainvoimaa. Syksyyn 2017 mennessä tuomiosta ei ollut välittynyt Rikosseuraamuslaitokselle muuta sähköistä tietoa.

Joukkotarkastusten yhteydessä syyskuussa 2017 mainitun kärjäoikeuden tuomion melko vanha ajankohta (helmikuu 2015) oli herättänyt epäilyksen jakelun epäonnistumisesta, minkä vuoksi täytäntöönpanoyksiköstä oli otettu yhteyttä suoraan Itä-Suomen hovioikeuteen ja tiedusteltu valituksen tilannetta. Hovioikeudesta oli kerrottu, että hovioikeuden ratkaisu (jatkokesittelylupaa ei myönnetty) oli annettu jo toukokuussa 2015. Tämän tiedon jälkeen täytäntöönpanoyksiköstä oli pyydetty hovioikeudelta puuttuvaa jakelua täytäntöönpanon aloittamiseksi ja loppuunsaattamiseksi. Hovioikeus oli heti yhteydenoton jälkeen ryhtynyt asianmukaisiin toimenpiteisiin.

Tuomion lainvoimaisuustilanteen selvittämisen yhteydessä täytäntöönpanoyksikössä oli havaittu kantelijan olleen tuolloin (syyskuussa 2017) parhaillaan vankilassa suorittamassa muuta vankeusrangaistusta. Täytäntöönpanoyksikkö korostaa, että jos tuomittu on vankilassa suorittamassa vankeusrangaistusta, tuomitun kaikki vankilassaoloaikana saapuneet täytäntöönpanokelpoiset vankeustuomiot pyritään panemaan täytäntöön samalla kertaa, jotta ne voidaan vankeuslain edellyttämällä tavalla laittaa täytäntöön ilman aiheetonta viivytystä. Täytäntöönpanokirja oli tämän vuoksi annettu kantelijalle välittömästi tiedoksi vankilassa.

Täytäntöönpanoyksikkö toteaa, että oikeudenkäynnin tehokkuutta rikkoo kiistämättä se, jos rangaistus tulee täytäntöönpantavaksi vasta muutaman vuoden päästä tuomion antopäivän jälkeen. Täytäntöönpanoyksikkö tuo yleisesti esille, että vaikka rangaistusten täytäntöönpano on viranomaisaloitteinen asia, tuomittu voi halutessaan olla myös itse aktiivinen rangaistuksen täytäntöönpanon aloittamisen suhteen. Täytäntöönpanoyksikölle ei tapauksessa ollut tullut

tuomion osalta täytäntöönpanon aloittamiseen liittyvää kiirehtimispyyntöä, eikä odottavaa täytäntöönpanoa muutoinkaan ollut tiedusteltu. Täytäntöönpanoyksikkö tuo esille, että vankitietojärjestelmän mukaan kantelijan rangaistussuunnitelmaan oli tosin jo vuonna 2016 kirjattu maininta Pohjois-Savon käräjäoikeuden lainvoimaa vailla olleesta tuomiosta. Täytäntöönpanoyksikkö toteaa, että ”[k]un kysymyksessä oli hieman poikkeuksellinen tilanne, meidän olisi ehkä pitänyt osata vielä tehokkaammin selvittää, mitä tässä oli takana”.

3.2 Arviointi

3.2.1 Yleistä

Kantelija tuomittiin siis vankeusrangaistukseen tuomiolla, joka tuli täytäntöönpanokelpoiseksi Itä-Suomen hovioikeuden päätettyä toukokuussa 2015 olla myöntämättä kantelijalle jatkokäsittelylupaa. Rikosseuraamuslaitoksen täytäntöönpanoyksikkö ryhtyi tuomion täytäntöönpanotoimiin vasta syyskuussa 2017, eli yli kahden vuoden kuluttua hovioikeuden päätöksen antamisesta. Asiassa ei ole ilmennyt sellaisia seikkoja, joiden perusteella näin pitkää aikaa hovioikeuden ratkaisun ja rangaistuksen täytäntöönpanotoimien aloittamisen välillä voitaisiin pitää oikeudellisesti hyväksyttävänä. Selvää mielestäni on, että kantelijalle tuomittua ehdotonta vankeusrangaistusta ei ole pantu täytäntöön vankeuslain tarkoittamalla tavalla ilman aiheetonta viivytystä.

3.2.2 Itä-Suomen hovioikeuden menettely

Ensisijaisena syynä täytäntöönpanon viipymiseen näyttäisi olleen, että Itä-Suomen hovioikeus laiminlöi ratkaisuaan koskevan jakelun muodostamisen Ritussa, joten Rikosseuraamuslaitos oli pitkään epätietoinen hovioikeuden ratkaisusta ja näin ollen myös vankeusrangaistuksen täytäntöönpanokelpoisuudesta. Hovioikeus muodosti jakelun vasta, kun sitä nimenomaisesti pyydettiin yli kaksi vuotta hovioikeuden päätöksen antamisen jälkeen.

Hovioikeus on selostanut rikostuomioiden jakeluun liittyviä hovioikeuden tapahtuma-aikaisia menettelytapoja. Hovioikeuden mukaan asiassa ei enää ole tarkalleen selvítettävissä, mistä syystä ratkaisun jakelua ei asianmukaisesti muodostettu vuonna 2015. Minulla ei ole perusteita kyseenalaistaa hovioikeuden esittämää. Asiaan vaikuttavaa lisäselvitystä ei ole enää saatavissa.

Siltä osin kuin tässä kanteluasiassa on kyse Itä-Suomen hovioikeuden menettelystä, viitataan ensinnäkin edellä asian OKV/3/50/2018 yhteydessä yleisesti hovioikeuksien menettelystä rikostuomioiden jakelussa esittämäni. Olen muun ohella todennut, että hovioikeuksien rikostuomioiden jakelujen muodostamatta jättäminen Ritussa näyttäisi olleen varsin laajaa ja pitkäaikaista. Edellä kohdassa 2.2.1 selostetun Itä-Suomen hovioikeuden selvityksen mukaan lokaan 2017 listauksen asioista jakelu oli ollut puutteellinen kyseisen hovioikeuden 25 asiassa ja helmikuun 2018 listauksen yhdessä asiassa. Totean tässä yhteydessä selvyiden vuoksi, että koska Itä-Suomen hovioikeus muodosti kantelijaa koskevan tuomion jakelun syyskuussa 2017, ei kyseinen asia sisältynyt mainittuihin lokakuun 2017 tai helmikuun 2018 listauksiin.

Olen asian OKV/3/50/2018 yhteydessä edelleen todennut, että minulla ei asiaa kokonaisuutena arvioiden ole perusteita arvostella ketään yksittäistä hovioikeuden virkamiestä tai ratkaisukokoonpanoa ja että kohdistan toimenpiteeni yleisesti muun ohella Itä-Suomen hovioikeuteen. Käsillä olevaa kanteluasiaa kokonaisuutena arvioiden katson, ettei minulla ole aihetta Itä-Suomen hovioikeuden menettelyn osalta enempiin lisätoimenpiteisiin, vaan katson hovioikeuteen yleisesti kohdistamani toimenpiteen riittäväksi.

3.2.3 Rikosseuraamuslaitoksen täytäntöönpanoyksikön menettely

Rikosseuraamuslaitoksen täytäntöönpanoyksikkö ryhtyi siis kantelijan asiassa vankeusrangaistuksen täytäntöönpanotoimiin vasta yli kaksi vuotta sen jälkeen, kun rangaistusta koskeva tuomio tuli täytäntöönpanokelpoiseksi. Olen edellä jo tuonut esille, että ensisijaisena syynä täytäntöönpanon viipymiseen näyttäisi olleen, että Itä-Suomen hovioikeus laiminlöi ratkaisuaan koskevan jakelun muodostamisen Ritussa. Täytäntöönpanoyksikkö oli näin ollen pitkään epätoiminen hovioikeuden ratkaisusta ja siten myös siitä, että vankeusrangaistus oli pantavissa täytäntöön. Täytäntöönpanoyksikkö tuo lisäksi esille, ettei yksikköön muutoinkaan otettu yhteyttä odottaneeseen täytäntöönpanoon liittyen. Edellä mainitusta huolimatta asiassa on mielestäni vielä arvioitava, olisiko täytäntöönpanoyksikön tullut tapauksessa aktiivisemmin pyrkiä selvittämään vankeusrangaistusta koskevan tuomion täytäntöönpanokelpoisuutta.

Säännösten mukaan Rikosseuraamuslaitoksen täytäntöönpanoyksikkö vastaa tuomioiden täytäntöönpanosta ja täytäntöönpanoyksikön on selvittävä tuomion täytäntöönpanokelpoisuus. Nähdäkseni perusteltua näin ollen on, että täytäntöönpanoyksikkö pyrkii oma-aloitteisesti selvittämään täytäntöönpanon mahdollista viipymistä havaitessaan esimerkiksi, että käräjäoikeuden ei-lainvoimaisella tuomiolla tuomitseman vankeusrangaistuksen antamisesta on kulunut pitkä aika eikä hovioikeuden ratkaisusta ja näin ollen tuomion täytäntöönpanokelpoisuudesta ole tarkempaa tietoa. Nähdäkseni täytäntöönpanoyksikön olisi ollut tapauksessa perusteltua itsekkin toteamallaan tavalla tehokkaammin selvittää mahdollista rikostuomion jakelun puuttumista hovioikeudessa etenkin, kun sillä oli tieto käräjäoikeuden lainvoimaa vailla olleesta tuomiosta ja siitä oli kirjattu maininta kantelijan rangaistusaikasuunnitelmaankin.

Täytäntöönpanoyksikkö kertookin ryhtyneensä yhä aktiivisemmin ja tehokkaammin tekemään erilaisia oma-aloitteisia kyselyjä tuomioista, jotka tietokannassa ovat olleet vailla lainvoimaa ja jotka ovat herättäneet epäilyjä jakeluvirheistä. Mielestäni tämä on ollut perusteltua jo siitäkin syystä, että tietotekniikkaongelmat eivät ole mitenkään poikkeuksellisia ja rikostuomioiden jakelua koskeva käytännön toiminta hovioikeuksissa on osoittautunut varsin alttiiksi virheille. Oletettavaa ja toivottavaa on, että muun ohella edellä asiassa OKV/3/50/2018 esille tuotujen Ritu-järjestelmän päivitysten, hovioikeuksien jakelupuutteiden aktiivisemmän seurannan ja hovioikeuksien itse ilmoittamien jakelujen muodostamisen turvaamiseksi suorittamien toimenpiteiden seurauksena hovioikeuksien tapauksen kaltaisia jakelujen laiminlyöntejä ei jatkossa enää juuri esiintyisi. Poissuljettua ei kuitenkaan ole, että virheitä edelleen tapahtuu.

Rikosseuraamuslaitoksen täytäntöönpanoyksikön menettely ei asiaa kokonaisuutena arvioiden anna minulle aihetta muihin toimenpiteisiin kuin, että saatan sen tietoon edellä esittämäni näkemykset, jotka koskevat tuomioiden täytäntöönpanokelpoisuuden selvittämistä. Asiassa ei muilta osin ole ilmennyt sellaista, jonka perusteella kantelu antaisi minulle aihetta enempiin toimenpiteisiin.

4. Toimenpiteet

Kiinnitän Helsingin, Turun, Itä-Suomen ja Rovaniemen hovioikeuksien vakavaa huomiota rikostuomioiden jakelun asianmukaiseen muodostamiseen.

Saatan Rikosseuraamuslaitoksen täytäntöönpanoyksikön tietoon edellä esittämäni näkökohdat, jotka koskevat tuomioiden täytäntöönpanokelpoisuuden selvittämistä.

Lähetän allekirjoitetun päätökseni kaikille hovioikeuksille, Rikosseuraamuslaitoksen täytäntöönpanoyksikölle sekä asian OKV/1453/1/2018 kantelijalle. Päätös lähetetään lisäksi tiedoksi Oikeusrekisterikeskukselle, oikeusministeriölle ja eduskunnan oikeusasiamiehelle.

Tulen jatkossa edelleen tarvittaessa puuttumaan rikostuomioiden jakeluun liittyviin mahdollisiin ongelmiin. Oikeusrekisterikeskuksen ilmoittaman mukaan vuoden 2019 alussa tullaan hovioikeuksille toimittamaan uusi listaus hovioikeuksien rikostuomioiden ratkaisuksista, joissa ei ole muodostettu jakelua. Pyydän Oikeusrekisterikeskusta toimittamaan kyseisen listauksen myös minulle tiedoksi.

Pyydän lisäksi, että hovioikeudet ilmoittavat minulle kyseisen listauksen saatuaan, ovatko listaukseen sisältyvät asiat yksinomaan sellaisia, joissa jakelua ei ole tullutkaan muodostaa vai onko jakelu mahdollisesti jäänyt virheellisesti muodostamatta. Viimeksi mainitussa tilanteessa tulee syy jakelun muodostamatta jättämiseen ilmoittaa.

Apulaisoikeuskansleri

Mikko Puumalainen

Esittelijäneuvos

Markus Löfman

OIKEUSKANSLERINVIRASTO
